

งานวิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน The Research of Tai Yuan Word Geography

สมทรง บุรุษพัฒน์

บทคัดย่อ

บทความปริทัศน์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนหรือภาษาไทยถิ่นเหนือในประเทศไทย การสังเคราะห์ประกอบด้วยระเบียบวิธีการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนที่งานวิจัยเหล่านี้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ผลของการสังเคราะห์ทำให้ทราบพัฒนาการและสถานะของการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน รวมทั้งให้ภาพรวมเกี่ยวกับบริเวณที่ใช้ภาษาไทยวนในประเทศไทย และทิศทางการศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนเชิงภูมิศาสตร์ในอนาคต

คำสำคัญ: ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น ภูมิศาสตร์คำศัพท์ ไทยวน ภาษาไทยถิ่นเหนือ

Abstract

This review article aims to synthesize the research of Tai Yuan or Northern Thai word geography in Thailand. The synthesis consists of the methodology of dialect geography employed by all research and the studies of Tai Yuan word geography in various regions of Thailand. The result of the synthesis reveals the development and status of research on Tai Yuan word geography in Thailand from past to present. In addition, it also displays a comprehensive picture of Tai Yuan inhabitant areas in Thailand as well as provides a guide to the direction of future research on Tai Yuan word geography.

Keywords: dialect geography, word geography, Tai Yuan, Northern Tai dialect

1. บทนำ

ภาษาไทยถิ่นที่พูดในประเทศไทยประกอบด้วยภาษาไทยถิ่น 4 ถิ่น ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นเหนือ ในยุคแรก ๆ ของการศึกษาภาษาถิ่นเหล่านี้ได้มีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยการบรรยาย ในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการนำแนวทางภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography) มาใช้ในการศึกษาภาษาถิ่น (Krishanasreni, 1978) การศึกษา

ภาษาไทยถิ่นแบบเดิมต่างจากการศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นคือภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นเป็นการศึกษาความแตกต่างของภาษาถิ่นที่แสดงผลการศึกษาลงในแผนที่¹ (Falk, 1973)

หลังจากนั้น ได้มีการศึกษาภาษาไทยถิ่นด้วยวิธีภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นกันอย่างแพร่หลาย² อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป การศึกษาภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นได้ลดน้อยลง บทความปริทัศน์เรื่องนี้³ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ผลงานวิจัยภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ภาษาถิ่น รวมทั้งสถานภาพงานวิจัยทางภาษาศาสตร์นี้ ผลการสังเคราะห์อาจจะสนับสนุนให้มีการศึกษาภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นมากขึ้นในอนาคต

ผลงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ได้กำหนดขอบเขตของการสังเคราะห์เฉพาะคำศัพท์ทั้งนี้เพราะได้มีงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์คำศัพท์มากที่สุด และการนำผลงานวิจัยเฉพาะภาษาไทยวนหรือภาษาไทยถิ่นเหนือมาสังเคราะห์เพราะนอกจากจะมีการศึกษาอย่างกว้างขวางแล้วยังมีการใช้พูดในบริเวณกว้างครอบคลุมภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย รวมทั้งประเทศใกล้เคียง ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า การที่กำหนดขอบเขตเพียงภาษาไทยถิ่นเดียวจะทำให้การสังเคราะห์ทำได้ละเอียดและชัดเจนขึ้น

ในภูมิภาคทางภาคเหนือของประเทศไทยประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งมีชื่อเรียกหลากหลายว่า ภาษาคำเมือง ภาษาล้านนา ภาษาไตยวน ภาษาไทยวน (ไทยวน) ภาษาลาวยวน (ยวน) ในบทความปริทัศน์นี้จะใช้ชื่อ “ไทยวน” อย่างไรก็ตามเมื่อมีการกล่าวถึงงานวิจัยต่าง ๆ ก็จะใช้คำที่งานวิจัยนั้น ๆ ใช้ วันทนี พันธ์ชาติ (2526, น. 1) ได้อธิบายถึงภาษาไทยวนหรือคำเมืองว่า “คำเมืองเป็นภาษาไทยถิ่นภาษาหนึ่งที่ใช้พูดโดยชนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งที่เรียกตนเองว่าคนเมืองซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และบางท้องที่ในจังหวัดตาก และอุตรดิตถ์”

การสังเคราะห์ผลงานวิจัยภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนสามารถจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ 5 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 งานวิจัยที่ศึกษาภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน ประเด็นที่ 2 แนวทางการศึกษา

¹แผนที่ซึ่งแสดงความแตกต่างของรูปร่างภาษา เช่น เสียง คำศัพท์ เรียกว่า “แผนที่ภาษาศาสตร์” (linguistic map) ส่วนแผนที่ซึ่งแสดงบริเวณที่พูดภาษาต่างกัน เรียกว่า “แผนที่ภาษา” (language map)

²ดูงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยถิ่นเชิงภาษาศาสตร์ในหัวข้อ “สถานภาพงานวิจัยภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นตระกูลไทในประเทศไทย” ได้ในหนังสือของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2545)

³บทความปริทัศน์เรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย “ศาสตราจารย์วิจัยดีเด่น” ประจำปี 2558 จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมีศาสตราจารย์ ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ในการจัดทำบทความปริทัศน์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์ Richard Hiam ที่ช่วยตรวจบทความภาษาอังกฤษ และนางสาวรัชฎาภรณ์ ผละฤทธิ์ ผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยจัดรูปแบบของบทความ

ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนประเด็นที่ 3 งานวิจัยที่กำหนดเขตของภาษาไทยถิ่นเหนืออีสานกลาง และได้ประเด็นที่ 4 งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภาคเหนือของประเทศไทยและประเด็นที่ 5 งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภาคกลางและตะวันตกของประเทศไทย

2. งานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน

ราชบัณฑิตได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภาค โดยใช้เกณฑ์ด้านภูมิศาสตร์ การแบ่งดังกล่าวนี้ได้มีการใช้อย่างเป็นทางการ (<https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดในประเทศไทย>) แผนที่ 2 แสดงจังหวัดที่จัดอยู่ในภาคเหนือ 9 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา น่าน แพร่ อุดรดิตถ์ ภาษาไทยวนเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในกลุ่มภาคทางตอนเหนือของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นงานวิจัยคำศัพท์ภาษาไทยวนเชิงภูมิศาสตร์จึงครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 9 จังหวัดในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย งานวิจัยเหล่านี้ประกอบด้วยงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะภาษาไทยวน ได้แก่ งานวิจัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา น่าน (วันทนี พันธ์ชาติ, 2526) ลำปาง (จำลอง คำบุญชู, 2528) แพร่ (เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534) และเชียงใหม่ (สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538) และงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยวนร่วมกับภาษาถิ่นอื่น ๆ ได้แก่ งานวิจัยในจังหวัดอุดรดิตถ์ (ปานตา นาคพันธุ์วงศ์, 2530)

นอกจากในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ยังมีผู้พูดภาษาไทยวนในจังหวัดของภาคกลางอีกด้วย เมื่อปี พ.ศ. 2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้อำนาจให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ พระยายมราช เจ้าอนุเวียงจันทน์ และพระยาภาววิละเจ้าเมืองลำปาง ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสน และเมื่อทัพไทยสามารถตีเมืองเชียงแสนได้แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้อำนาจให้ชาวเมืองเชียงแสนส่วนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรี และเมืองราชบุรี (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512) ต่อมาขยายจากสระบุรีไปลพบุรี และนครราชสีมาส่วนราชบุรีขยายไปนครปฐม กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี

ผลงานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศไทยเป็นงานวิจัยที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนร่วมกับภาษาถิ่นอื่น ๆ ได้แก่งานวิจัยในจังหวัดพิษณุโลก (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524) สุโขทัย (วารี วิสกุล, 2525)⁴ เพชรบูรณ์ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2535)⁵ สระบุรี (ประภัสสร มลิวัลย์, 2530) ลพบุรี (สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์, 2538; และ

⁴วารี วิสกุล (2526) ได้เสนอผลงานวิจัยในบทความเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย: การศึกษาโดยใช้ศัพท์” ใน รวมบทความเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ภาษา หน้า 333-382 (กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

⁵สมทรง บุรุษพัฒน์ (2536) ได้เสนอผลงานวิจัยในบทความเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์” ใน วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 11(2), 19-48

พเยาว์ เจริญฉาย, 2551) พิจิตร (อุทุมพร จุลคีรี, 2534) ราชบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545) และ สุพรรณบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2557)

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเพื่อกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่น ทั้ง 4 ถิ่น ได้แก่ ผลงานวิจัยของ Krishnasreni (1978) จรูญ บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ (2526) Rinprom (1987) และชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ (2533)

ผลงานวิจัยที่ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยสามารถสรุปได้ดังในตารางที่ 1

เขตภาษา				
ทุกภาค	ภาคเหนือ		ภาคกลางและตะวันตก	
	ผู้วิจัย	จังหวัด	ผู้วิจัย	จังหวัด
Krishnasreni (1978)	วันทนี พันธ์ชาติ (2526)	แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา และน่าน	สมทรง บุรุษพัฒน์ (2524)	พิษณุโลก
จรูญ บุญพันธ์และ วันทนี พันธ์ชาติ (2526)	จำลอง คำบุญชู (2528)	ลำปาง	สมทรง บุรุษพัฒน์ (2535)	เพชรบูรณ์
Rinprom (1987)	เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (2534)	แพร่	วารี วิสกุล (2525)	สุโขทัย
ชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ (2533)	สุธีรา ภูมิเจริญ (2538)	เชียงใหม่	ประภัสสร มลิวัลย์ (2530)	สระบุรี
	ปานตา นาคพันธ์วงศ์ (2530)	อุดรดิตถ์	สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุนทร (2538) พเยาว์ เจริญฉาย (2551)	ลพบุรี
			อุทุมพร จุลคีรี (2534)	พิจิตร
			สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545)	ราชบุรี
			สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557)	สุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 ผลงานวิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ไทยวนในเขตภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ในการสังเคราะห์งานวิจัยเหล่านี้ จะกล่าวถึงผลงานวิจัยภาษาศาสตร์คำศัพท์ไทยวนจำแนกตามภูมิภาคดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากงานวิจัยเหล่านี้มีวิธีดำเนินการวิจัยแบบเดียวกันคือใช้แนวทางภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นจึงจะสังเคราะห์แนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนที่งานวิจัยเหล่านี้ใช้เป็นอันดับแรก

3. แนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน

งานวิจัยที่ศึกษาภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนที่ปรากฏรายชื่อในตารางที่ 1 ใช้แนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ภาษาถิ่นนักวิจัยมีขั้นตอนของการศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 สํารวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยสํารวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัยและงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้และเกี่ยวข้องกับงานวิจัยและเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่และข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณที่มีความแตกต่างของการใช้ภาษา รวมทั้งทดสอบแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลภาคสนามในระยะเบื้องต้น นักวิจัยส่วนใหญ่จะเดินทางไปเก็บข้อมูลที่พื้นที่วิจัยอย่างน้อย 1-2 ครั้ง

3.2 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการคัดเลือก 2 วิธีดังต่อไปนี้

(1) คัดเลือกพื้นที่ตามเขตการปกครอง ได้แก่ อำเภอ (ชลิดา โจนวัฒนาวุฒิ, 2533) ตำบล (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524; สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุนทร, 2538) และหมู่บ้าน (จำลอง คำบุญชู, 2528; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534; วารีย์ วิสกุล, 2525; อุทุมพร จุลศิริ, 2534; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2536; ประภัสสร มลิวัลย์, 2530; สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; พเยาว์ เจริญฉาย และคณะ, 2551; สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545, 2557)

งานวิจัยส่วนใหญ่คัดเลือกหมู่บ้านเป็นพื้นที่ในการวิจัยเนื่องจากมีความแตกต่างของการใช้ภาษาไทยถิ่นระดับหมู่บ้าน

(2) แบ่งพื้นที่เป็นพื้นที่ย่อยซึ่งมีขนาดเท่ากันโดยยึดแผนที่ที่ปรากฏบนกริด (บริเวณที่เกิดจากเส้นรุ้งเส้นแวง ในแผนที่นั้น ๆ ตัดกันเป็นกรอบสี่เหลี่ยม) ของแผนที่ทหารมาตราส่วน 1: 250,000 เป็นหลัก และแต่ละพื้นที่ย่อยได้ลากเส้นทแยงมุมตัดกัน และทำวงกลมรัศมี 1 นิ้ว โดยใช้จุดตัดกันของเส้นทแยงมุมนั้นเป็นศูนย์กลาง วงกลมนี้คือจุดที่เลือกเป็นตัวแทนของบริเวณที่ศึกษา การกำหนดจุดเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้พบในงานวิจัยของจรูญ บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ (2524) ต่อมาได้มีการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้ในงานวิจัยอื่น ๆ เช่น งานวิจัยของวันทนี พันธ์ชาติ (2526) ซึ่งคัดเลือกหมู่บ้านที่มีโรงเรียนประชาบาลตั้งอยู่ 1 หมู่บ้านเป็นตัวแทนของพื้นที่ย่อยแต่ละพื้นที่โดยวิธีการสุ่มกระจายแบบง่าย

3.3 การสร้างแบบสอบถาม

ในการเก็บข้อมูลคำศัพท์ งานวิจัยส่วนใหญ่สร้างแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่อยู่อาศัยของผู้กรอกแบบสอบถามรวมถึงภาษาที่ใช้ในบริเวณพื้นที่นั้น และข้อมูลเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสอบถามงานวิจัยบางงานมีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม เช่น งานวิจัยของประภัสสร มลิวัดย์ (2530) มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้พูดโดยประมาณในพื้นที่ที่ศึกษา จึงมีคำถามเกี่ยวกับจำนวนผู้พูดภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วย

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วยหน่วยอรรถที่รวบรวมมาจากพจนานุกรม งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ แบบสอบถามประกอบด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบเติมคำในช่องว่างให้ได้ความสมบูรณ์ แบบให้คำจำกัดความ แบบใช้ภาพประกอบคำอธิบาย และแบบถามโดยตรง โดยให้ตัวเลือกซึ่งเป็นศัพท์ภาษาไทยถิ่น

หน่วยอรรถที่คัดเลือกเป็นหน่วยอรรถที่มีการแปรของศัพท์ และแทนที่ด้วยศัพท์ 2 ศัพท์เป็นอย่างน้อยจำนวนหน่วยอรรถมีความแตกต่างกันไปตามงานวิจัยตั้งแต่น้อยที่สุดคือ 4 หน่วยอรรถ (ชลิตา โรจนวัฒน์ วุฒิ, 2533) ไปจนถึงมากที่สุดคือ 326 หน่วยอรรถ (Krishnasreni, 1978) จำนวนหน่วยอรรถที่พบในงานวิจัยมากที่สุดคือ 30-45 หน่วยอรรถ (สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538; ปานตา นาคพันธวงศ์, 2530; วาริ วีสกุล, 2525; อุทุมพร จุลคีรี, 2534; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2536; สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุล สุนิษฐ์, 2538; เพียว เจริญฉาย และคณะ, 2551; สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545, 2557) งานวิจัยบางงานใช้หน่วยอรรถจำนวน 60 ขึ้นไป (จรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ, 2524; วันทนี พันธ์ชาติ, 2526; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524; ประภัสสร มลิวัดย์, 2530) จนถึง 140-142 หน่วยอรรถ (จำลอง คำบุญชู, 2528; Rinprom, 1987)

งานวิจัยของเพียว เจริญฉาย และคณะ (2551) นอกจากจะสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้คำศัพท์ ยังสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในหมู่บ้านด้วยวิธีการตั้งคำถามเพื่อศึกษาว่า ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาในหมู่บ้านหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

3.4 การกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษา

งานวิจัยที่เก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยอาจกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษา เช่น เป็นคนท้องถิ่น ไม่มีการโยกย้ายที่อยู่ เป็นผู้สูงอายุ มีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อที่จะได้ข้อมูลทางภาษาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง แต่ผู้กรอกแบบสอบถามอาจไม่ใช่บุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ได้กำหนดไว้ในงานวิจัยที่ส่ง

⁹จินตน์ ภาณุพงศ์ (2529, หน้า 26) ได้ให้คำจำกัดความของ “หน่วยอรรถ” ว่าเป็น “หน่วยความหมาย แต่ละหน่วยอาจแทนด้วย 1 ศัพท์หรือมากกว่าก็ได้” เช่นหน่วยอรรถ “นาน” แทนด้วยศัพท์ 3 ศัพท์ในภาษาไทยถิ่นกลาง อีสาน และเหนือ คือ “นาน โดน เมิน” ตามลำดับและแยกความแตกต่างระหว่าง “คำหรือคำศัพท์” และ “ศัพท์” ดังต่อไปนี้ “คำหรือคำศัพท์ หมายถึงข้อมูลที่ปรากฏในแบบสอบถาม ยังไม่ได้ผ่านขั้นตอนของการวิเคราะห์ศัพท์ หรือหน่วยอรรถที่แสดงรูปเป็นภาษากรุงเทพฯ ศัพท์ หมายถึงคำหนึ่งคำที่วิเคราะห์แล้วว่าเป็นสมาชิกของหน่วยอรรถแต่ละศัพท์ อาจมีหรือไม่มีรูปแปรก็ได้”

แบบสอบถามไปทางไปรษณีย์จำนวนหนึ่งได้ส่งไปยังครูใหญ่ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา (Krishnasreni, 1978; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524; จรูญ บุญพันธ์ และวันทนี พันธชาติ, 2524; วารี วิสกุล, 2525; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534; ปานตา นาคพันธวงศ์, 2530; สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533) ปานตา นาคพันธวงศ์ (2530) ได้กล่าวว่าการเลือกส่งแบบสอบถามไปยังครูใหญ่ เนื่องจากครูใหญ่มีความเคยชินกับภาษาไทยถิ่นกลาง และมีความรับผิดชอบสูง เข้าใจในจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมทั้งมีความใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นงานวิจัยอื่นส่งแบบสอบถามไปยังบุคคลอื่น เช่นงานวิจัยของชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังศึกษานิเทศก์ในทุกรัฐบาลในประเทศไทย สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) ส่งแบบสอบถามไปยังกำนันและผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน

งานวิจัยที่ผู้วิจัยเดินทางไปยังพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเองสามารถกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาได้ ซึ่งส่วนใหญ่กำหนดไว้ตามแนวทางของ Chambers and Trudgill (1980) คือ เพศชาย อายุประมาณ 40-65 ปี เนื่องจากไม่ได้รับอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นกลางมากนัก ต้องเกิดในหมู่บ้านและไม่เคยย้ายถิ่นฐาน อย่างไรก็ตามงานวิจัยบางงานไม่ได้กำหนดเพศของผู้บอกภาษา เพราะมีข้อจำกัดในการหาผู้บอกภาษา (ปานตา นาคพันธวงศ์, 2530) งานวิจัยของประภัสสร มลิวัลย์ (2530) ถึงแม้จะไม่ได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง แต่ได้เดินทางไปยังพื้นที่วิจัยเพื่อแจกแบบสอบถามให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุม ก็ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้กรอกแบบสอบถามไว้ตามแนวทางของ Chambers and Trudgill (1980) เช่นกัน

3.5 วิธีการเก็บข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลเบื้องต้น และปรับปรุงแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยก็ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ การเก็บข้อมูลมี 3 วิธี ดังต่อไปนี้

(1) การเก็บข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ และให้ผู้กรอกแบบสอบถามส่งกลับคืน (Krishnasreni, 1978; จรูญ บุญพันธ์ และวันทนี พันธชาติ, 2524; ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ, 2533; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524; วารี วิสกุล, 2525; สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุนทร, 2538) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือครูใหญ่ของโรงเรียน

(2) การเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเดินทางไปยังพื้นที่วิจัยเพื่อแจกแบบสอบถามให้ผู้บอกภาษากรอกเอง (ประภัสสร มลิวัลย์, 2530; อุทุมพร จุลศิริ, 2534; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2534)

ประภัสสร มลิวัลย์ (2530) และอุทุมพร จุลศิริ (2534) ได้แจกแบบสอบถามให้แก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านกรอกขณะที่มาประชุมประจำเดือนของแต่ละอำเภอ และไปรับแบบสอบถามกลับคืนมาหรือให้ส่งคืนทางไปรษณีย์ อุทุมพร จุลศิริ (2534) ยังได้ส่งแบบสอบถามเพิ่มเติมไปทางไปรษณีย์ยังหมู่บ้านที่ไม่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาอีกด้วย สมทรง บุรุษพัฒน์ (2534) ไม่ได้แจกแบบสอบถามโดยตรงให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน แต่ได้เดินทางไปทำการปกครองอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ และพบนายอำเภอ

และปลัดอำเภอเพื่อติดต่อให้เป็นตัวแทนมอบแบบสอบถามให้แก่ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ในวันประชุมประจำเดือน เมื่อผู้ใหญ่บ้านกรอกแล้วให้รวบรวมส่งกลับคืนทางไปรษณีย์

(3) การเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเดินทางไปยังพื้นที่วิจัยเพื่อใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเอง (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2545, 2557)

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2545, 2557) ได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นและทดลองเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์จากผู้ตอบแบบสอบถามทุกหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี จำนวน 933 หมู่บ้าน และจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1,007 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทั่วไป

(4) การเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเดินทางไปยังพื้นที่วิจัยเพื่อใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเองควบคู่ไปกับการส่งแบบสอบถาม (จำลอง คำบุญชู, 2528; ปานตา นาคพันธุ์วงศ์, 2530; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534; พเยาว์ เจริญฉาย และคณะ, 2551) งานวิจัยของปานตา นาคพันธุ์วงศ์ (2530) ศึกษาทั้งคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดอุตรดิตถ์และวรรณยุกต์จึงใช้การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์สำหรับการศึกษาคำศัพท์ และเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตัวเองสำหรับการศึกษาวรรณยุกต์

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลหลายครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลจำนวนเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ งานวิจัยส่วนใหญ่เก็บข้อมูลได้น้อยร้อยละ 60 ของจำนวนจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด งานวิจัยบางงานเก็บข้อมูลได้ในอัตราสูง เช่น งานวิจัยของชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังศึกษาธิการอำเภอในทุกอำเภอในประเทศไทย อำเภอละ 1 จุดเป็นจำนวนทั้งสิ้น 667 อำเภอ และได้รับแบบสอบถามคืนทั้งหมดงานวิจัยบางงานได้รับแบบสอบถามคืนมาร้อยละ 78-90 ของจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด (จำลอง คำบุญชู, 2528; วารี วีสุกุล, 2525; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยยุคแรก ๆ ได้แก่ งานวิจัยของ Krishnasreni (1978) และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2524) การวิเคราะห์ข้อมูลจะพิจารณาลักษณะการกระจายของคำศัพท์ที่แตกต่างกันไปตามท้องที่ว่า ในแต่ละพื้นที่มีการใช้คำศัพท์ภาคใด จำนวนเท่าไร เพื่อกำหนดโดยประมาณว่าคำศัพท์ใดมีขอบเขตการใช้ในท้องที่ใด และแสดงด้วยเส้นแบ่งเขต

ในระยะเวลาต่อมา งานวิจัยทุกงานจะมีการวิเคราะห์ศัพท์ โดยพิจารณาหน่วยย่อยแต่ละหน่วย ธรรมดาว่ามีศัพท์ใช้แทนกี่ศัพท์ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่พบ 2 ศัพท์ขึ้นไป จนถึงมากที่สุดคือ 23 ศัพท์ (จำลอง คำบุญชู, 2528) ในการวิเคราะห์ศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนหน่วยย่อยเดียวกัน จำลอง คำบุญชู (2528) และ สุธีรา ภูมิเจริญ (2538) พบว่าศัพท์เหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกัน 3 ลักษณะคือ ลักษณะการใช้คำ ลักษณะโครงสร้างของคำ และแตกต่างกันตามธรรมชาติของภาษาขั้นตอนต่อไปในการวิเคราะห์ศัพท์คือ พิจารณาว่าศัพท์ใดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันโดยอาศัยเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ที่กำหนดขึ้น ได้แก่ การพิจารณา

แยกคำที่เป็นคนละศัพท์คือ ศัพท์ที่มีรูปแตกต่างกันหรือจำนวนพยางค์ต่างกันจะจัดให้เป็นคนละศัพท์ การพิจารณาคำที่เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันทางด้านเสียงหากมีความคล้ายคลึงทางเสียงในระดับที่กำหนดจะจัดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน สุดท้ายพิจารณาจัดศัพท์เป็นศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดภาษาหนึ่งและตัดสินว่าจุดเก็บข้อมูลมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใด เช่น หากจุดเก็บข้อมูลใดใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งเพียงศัพท์เดียวแทนหน่วยอรรถ 1 หน่วยตั้งแต่ร้อยละ 70 ของจุดเก็บข้อมูลขึ้นไป ก็ตัดสินว่าจุดเก็บข้อมูลนั้นใช้ภาษาไทยถิ่นนั้นในงานวิจัยของจรูญ บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ (2524) ชลิดา โรจนวัฒนา (2533) และ Rinprom (1987) ได้วิเคราะห์ว่ามีศัพท์ใดเป็นศัพท์สามัญของภาค ซึ่งหมายถึงศัพท์ที่ใช้ในภาคนั้นมากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในภาค จากนั้นจึงสรุปผลของการกระจายของศัพท์สามัญในพื้นที่ทั่วประเทศไทยในงานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2534) ได้พิจารณาว่าหมู่บ้านใดมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดแทนหน่วยอรรถจำนวนร้อยละ 65 ของหน่วยอรรถทั้งหมด ให้ถือว่าหมู่บ้านนั้นใช้ภาษาไทยถิ่นนั้นเพียงภาษาเดียว หากต่ำกว่านี้ก็เป็นการใช้ภาษาไทยถิ่นร่วมกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาและการใช้ภาษาซึ่งไม่ปรากฏในงานวิจัยอื่น ๆ

ในงานวิจัยของเพียว เจริญฉาย และคณะ (2551) นอกจากการวิเคราะห์ศัพท์ตามแนวทางที่กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังเปรียบเทียบการใช้ศัพท์ของภาษาไท 8 ภาษาคือ ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยวน ภาษาไทเบ็ง ภาษาลาวโซ่ง ภาษาลาวพวน ภาษาลาวเวียง และภาษาลาวแง้ว เพื่อศึกษาว่าหน่วยอรรถแต่ละหน่วยอรรถนั้นภาษาใดใช้ศัพท์เดียวกัน ภาษาใดใช้ศัพท์ต่างกันและนำคำศัพท์มาเป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทชุมชนภาษาในจังหวัดลพบุรี และศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ภาษาตระกูลไทในจังหวัดลพบุรี

ในการศึกษาคำศัพท์ งานวิจัยบางงานจะศึกษาลักษณะของภาษาอย่างอื่นควบคู่ไปด้วยเพื่อยืนยันการศึกษาคำศัพท์ เช่น งานวิจัยของปานตา นาคพันธุ์วงศ์ (2530) และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545 และ 2557) ได้ศึกษาวรรณยุกต์โดยใช้กล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ Gedney (1972) เพื่อยืนยันผลการวิเคราะห์ศัพท์ที่ใช้ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ราชบุรี และสุพรรณบุรี ตามลำดับ สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557) ใช้โปรแกรม Praat ประกอบการศึกษาวรรณยุกต์ภาษาไทในจังหวัดสุพรรณบุรี ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2538) ศึกษาเสียงปฏิกิริยาพยัญชนะต้นชุด ช-จ-ช โดยใช้คำทดสอบจำนวน 10 คำซึ่งเป็นคำทดสอบชุดเดียวกับของวัจจิณ ชุตติวัตร (2534) เพื่อยืนยันการศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง เหนือ และอีสานที่ใช้ในจังหวัดลพบุรี นอกจากนี้สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) ยังใช้เกณฑ์เสียงสระของคำที่ใช้รูปเขียนไม่มีวรรณยุกต์ - ในการจำแนกกลุ่มชนที่พูดภาษาเขมรลาวเดิมในจังหวัดราชบุรีอีกด้วย

3.7 การแสดงผลการวิเคราะห์

ในการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ สิ่งสำคัญคือการจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์งานวิจัยภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นส่วนใหญ่ใช้แผนที่จากแหล่งที่มาต่าง ๆ เพื่อแสดงผลการวิเคราะห์ เช่นแผนที่ของกรมแผนที่ทหาร แผนที่ของกองวิชาการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีมาตราส่วนเดิม 1: 500,000 ย่อเป็น 1: 350,000 หรือ 1: 250,000 ส่วนสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแสดงผลในแผนที่คือสัญลักษณ์รูปทรงเรขาคณิตและลายเส้นงานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) ได้ใช้สัญลักษณ์เป็นตัวอักษรภาษาอังกฤษแทนการใช้ศัพท์ภาษาต่าง ๆ นอกเหนือจากการใช้สัญลักษณ์รูปทรงเรขาคณิตและลายเส้นอีกด้วย

การแสดงผลการวิจัยลงในแผนที่ ส่วนใหญ่จะใช้แผนที่ 3 ชุดคือ

ชุดที่ 1 แสดงลักษณะการกระจายของศัพท์ โดยแสดงการกระจายศัพท์ลงแผนที่ 1 แผนที่ต่อหนึ่งหน่วยอรรถงานวิจัยที่ศึกษาพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์รวมด้วย ก็จะจัดทำแผนที่แสดงการกระจายของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เพิ่มเติม (ชลิดา โรจนวัฒนาภูมิ, 2533)

ชุดที่ 2 แสดงเส้นแบ่งเขตศัพท์ ในงานวิจัยส่วนใหญ่ (วันทนี พันธชาติ, 2526; จำลอง คำบุญชู, 2528; เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534; สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538; อุทุมพร จุลศิริ, 2534; ประภัสสร มลิวัลย์, 2530; สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545, 2557) ผู้วิจัยได้จัดทำแผนที่แสดงการเกาะกลุ่มของเส้นแบ่งเขตภาษาและลากเส้นแบ่งศัพท์โดยดูการกระจายของศัพท์ในแต่ละหน่วยอรรถ แล้วลากเส้นแบ่งเขตภาษาบริเวณที่มีการใช้ศัพท์มากจุดเกาะกลุ่ม โดยมีจำนวน 5 จุดขึ้นไปใช้ในพื้นที่ติดต่อกัน ออกจากบริเวณอื่น หลังจากทำแผนที่เพื่อดูการเกาะกลุ่มของเส้นแบ่งเขตศัพท์แล้ว พบว่าหาแนวแบ่งเขตภาษาไม่ได้เนื่องจากมีเส้นแบ่งเขตศัพท์กระจายอยู่ทั่วไป ไม่รวมตัวกันหนาแน่นในบริเวณใดบริเวณหนึ่งอย่างเด่นชัด ผู้วิจัยจึงได้คำนวณสัดส่วนของการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ และสามารถลากเส้นแบ่งเขตศัพท์ได้ในการคำนวณสัดส่วนผู้วิจัยใช้วิธีคล้ายกัน เช่น อุทุมพร จุลศิริ (2534) และประภัสสร มลิวัลย์ (2530) ใช้เกณฑ์นับจำนวนการใช้คำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ และตัดสินใจว่าหมู่บ้านใดใช้ภาษาไทยถิ่นใด กล่าวคือหมู่บ้านใดที่มีการใช้ศัพท์เพียงศัพท์เดียวแทนหน่วยอรรถแต่ละหน่วยอรรถ และศัพท์เหล่านั้นจัดเป็นศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งภาษาเดียว ซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของหน่วยอรรถทั้งหมด จะถือว่าหมู่บ้านนั้นพูดภาษาไทยถิ่นนั้นเพียงภาษาเดียวตามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) นอกจากคำนวณสัดส่วนของการใช้ศัพท์ภาษาต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรีแล้วยังใช้เกณฑ์ด้านเสียงเพื่อตัดสินใจว่าหมู่บ้านใดมีแนวโน้มจะใช้ภาษาใดอีกด้วย

ชุดที่ 3 แสดงบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ

งานวิจัยทุกงานสร้างแผนที่แสดงบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ งานวิจัยบางงาน (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2534; สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545, 2557; เพียว เจริญฉาย และคณะ, 2551) ที่ศึกษาชุมชน

ภาษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็จะทำแผนที่ภาษาแสดงบริเวณที่ใช้ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ด้วย งานวิจัยของพเยาว์ เจริญฉาย และคณะ (2551) มีการแสดงผลการวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไป กล่าวคือแสดงการใช้คำศัพท์ในแต่ละหน่วยอรรถด้วยแผนภูมิวงกลม

ในเวลาต่อมาได้มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาช่วยในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเทคโนโลยีที่นำมาใช้ทางด้านการจัดทำแผนที่ภาษาและแผนที่ภาษาศาสตร์คือ เทคโนโลยีทางระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographical Information System-GIS) ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2552, น. 62) ได้กล่าวว่า “ภาษาศาสตร์ยังเป็นส่วนหลักในการวิเคราะห์คำศัพท์ ในขณะที่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์นำมาประยุกต์ใช้กับงานที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และแสดงผลแผนที่ได้แก่ การลงรหัสกลุ่มศัพท์ การวิเคราะห์การซ้อนทับข้อมูลเชิงพื้นที่ และการปรับแก้และลากแนวแบ่งเขตภาษาในระบบคอมพิวเตอร์” ผลงานวิจัยที่นำเทคโนโลยีทางระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น ได้แก่ ผลงานวิจัยของศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551ก, 2551ข, 2552) และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557) ซึ่งจัดเก็บข้อมูลภาษาที่รวบรวมได้จากจังหวัดสุพรรณบุรีด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพราะข้อมูลมีจำนวนมาก และต้องเชื่อมโยงกับข้อมูลด้านต่าง ๆ ของจังหวัด เช่น การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ สังคม

4. งานวิจัยที่กำหนดเขตของภาษาไทยถิ่นเหนือ อีสาน กลาง และได้

ผลงานที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเพื่อกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่นเป็นผลงานที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่น ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ Krishnasreni (1978) บทความของจรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ (2526) รายงานวิจัยของชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) บทความของศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551) และผลงานที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น 3 ถิ่นคือ วิทยานิพนธ์ของ Rinprom (1987)

วิทยานิพนธ์ของ Krishnasreni (1978) ได้เสนอวิธีการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นและแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้นับได้ว่าเป็นผลงานที่บุกเบิกการศึกษภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นในประเทศไทย ถึงแม้งานวิจัยจะไม่ได้ให้ข้อมูลมากมายนักเกี่ยวกับรูปแบบของคำศัพท์ในภาษาถิ่นต่าง ๆ แต่มีคุณค่าในแง่ที่เป็นงานริเริ่มการศึกษาภาษาถิ่นในแนวใหม่ (Kalaya Tingsabadh, 1985) ในเวลาต่อมาได้มีผลงานที่ใช้แนวทางภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเช่นเดียวกันออกมาเป็นจำนวนมาก

ผลงานที่ศึกษาการกำหนดเขตของภาษาไทยถิ่น 4 ถิ่นด้วยวิธีการภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น ดังเช่น วิทยานิพนธ์ของ Krishnasreni (1978) ในเวลาต่อมาคือผลงานวิจัยของจรรยา บุญพันธ์ และวันทนี

พันธชาติ (2524) และงานวิจัยของชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) ซึ่งศึกษาศัพท์ภาษาไทยถิ่น 4 ถิ่นและผลงานวิจัยของ Rinprom (1987) ซึ่งศึกษาภาษาไทยถิ่น 3 ถิ่น คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ กลาง และอีสาน งานวิจัยเหล่านี้มี การกำหนดบริเวณที่จะศึกษาชัดเจนกว่างานวิจัยของ Krishnasreni (1978) โดยแบ่งพื้นที่ทั่วประเทศเป็นพื้นที่ย่อยเท่ากันงานวิจัยของ Rinprom (1987) ใช้เกณฑ์ทางด้านเสียงปฏิภาคของพยัญชนะสระ และวรรณยุกต์มาสนับสนุนผลการศึกษาด้านคำศัพท์อีกด้วย ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยถิ่นเหนือพบว่าบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานครอบคลุมพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัดอุดรดิตถ์ และทางตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพิษณุโลก อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ยังไม่ได้ศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษานี้อย่างละเอียด ดังนั้นในเวลาต่อมาชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ (2533) จึงได้ศึกษาลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 ภาษาอย่างละเอียด และได้ขยายขอบเขตของการศึกษาเป็นการศึกษาภาษาไทยทั้ง 4 ถิ่น ผลการศึกษพบว่าสามารถกำหนดขอบเขตของภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นได้โดยใช้เกณฑ์ความแตกต่างทางด้านศัพท์ และเขตของภาษาไทยถิ่นและเขตทางการปกครองไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่เดียวกัน

ในปัจจุบัน ได้มีผลงานวิจัยที่นำเทคโนโลยีทางระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาช่วยในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในรูปแบบที่ภาษาและแผนที่ภาษาศาสตร์ ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551ก) ได้ศึกษาเส้นแบ่งเขตภาษาของภูมิภาคทางภาษาถิ่นในประเทศไทย ดังเช่นงานวิจัยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ได้พัฒนาวิธีการวิจัยโดยนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้ในการแสดงผลการวิเคราะห์เรื่องการแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ งานวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์และสร้างแผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์จากข้อมูลคำศัพท์จำนวน 7 หน่วยอรรถจากฐานข้อมูลภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่น และเพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องของเส้นแบ่งเขตภาษาของภูมิภาคทางภาษาถิ่นในประเทศไทย จากแผนที่แสดงการกระจายของคำศัพท์นอกจากนี้ ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์ (2551ข) ยังได้เสนอเทคนิคทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น 3 ประเภทได้แก่ ระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing: RS) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับงานภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเตรียมการก่อนการออกภาคสนาม การออกภาคสนาม การจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ การใช้ช่วยประกอบการวิเคราะห์ภาษา และการจัดทำแผนที่ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ประโยชน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นทางเลือกหนึ่งในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นสำหรับประเทศไทยในอนาคต นอกจากงานดังกล่าวทั้งสองชิ้น ยังมีโครงการ “แผนที่ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของประเทศไทย” (กัลยา ดิงศภัทัย, ม.ร.ว. และศิริวิไล อีระโรจนารัตน์, 2552) ที่เผยแพร่ผลงานอยู่ใน website<<http://ling.arts.chula.ac.th/geoling/WGT>>

งานวิจัยภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นในภูมิภาคทั้ง 4 ภูมิภาคในประเทศไทยที่ได้กล่าวไปแล้วทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ กำหนดขอบเขตของภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่นโดยใช้เกณฑ์ความแตกต่างทางด้านศัพท์ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่าจังหวัดบางจังหวัดของภาคเหนือในบางจุดไม่ได้ใช้ภาษาไทยวนหรือภาษาไทยถิ่นเหนือหรือใช้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ปะปนกัน นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้การเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์ซึ่งค่อนข้างมีข้อจำกัดในเรื่องของผู้กรอกแบบสำรวจ ซึ่งไม่สามารถควบคุมตัวแปรทางสังคมได้ เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ดังนั้นในงานวิจัยที่ดำเนินการในเวลาต่อมาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตัวเองเพื่อความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลดังที่จะกล่าวต่อไป นอกจากนี้การศึกษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นยังมีการพัฒนาด้วยความร่วมมือกันระหว่างนักภาษาศาสตร์และนักภาษาศาสตร์ นำระบบสารสนเทศทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการแสดงผลการวิเคราะห์เรื่องการแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ อีกด้วย

5. งานวิจัยที่ศึกษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภาคเหนือของประเทศไทย

งานวิจัยที่ศึกษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนในภาคเหนือของประเทศไทยประกอบด้วยงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะภาษาไทยวน และงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยวนร่วมกับภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ

งานวิจัยที่ศึกษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนประกอบด้วยงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำศัพท์ไทยวนใน 8 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยาแพร่ และน่าน (วันทนี พันธชาติ, 2526)⁷ และงานวิจัยที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนในจังหวัดเพียงจังหวัดเดียว ได้แก่ จังหวัดลำปาง (จำลอง คำบุญชู, 2528) จังหวัดแพร่ (เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534) และจังหวัดเชียงใหม่ (สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538) งานวิจัยเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรของศัพท์ในภาษาไทยวนที่พูดในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ และวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างของศัพท์ รวมทั้งนำผลการศึกษาไปแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อย

งานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยวนหรือไทยถิ่นเหนือร่วมกับภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานมี 1 ผลงานคือ งานวิจัยของปานตา นาคพันธวงศ์ (2530) เนื่องจากจังหวัดอุดรติดกับจังหวัดที่จัดอยู่ในภาคเหนือซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดในภาคกลางตอนบนและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงมีภาษาไทยถิ่นหลายถิ่นพูดอยู่ในจังหวัดอุดรติดได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสานโดยใช้เกณฑ์ศัพท์ และศึกษาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นทั้ง 3 ถิ่น เพื่อสนับสนุนการกระจายของศัพท์ ผู้วิจัยพบว่าประชาชนในจังหวัดอุดรติดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากที่

⁷วันทนี พันธชาติ (2526) ได้เสนอผลงานวิจัยในบทความเรื่อง “ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาคำศัพท์” ในรวมบทความเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ภาษาหน้า 53-106 (กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ต่างๆ เช่นสุโขทัย แพร่ น่าน เชียงแสน และเมืองหลวงพระบางในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการวิจัยภาษาถิ่นย่อยคำเมืองใน 8 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย (วันทนี พันธชาติ, 2526)พบว่ามีแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยอยู่ใกล้เคียงกับเส้นแบ่งเขตของจังหวัดลำปางกับจังหวัดเชียงใหม่ บริเวณที่พูดคำเมืองตะวันตก ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย ส่วนคำเมืองตะวันออกใช้พูดกันในจังหวัดลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน โดยมีแนวแบ่งเขตของจังหวัดลำปางกับจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงรายกับจังหวัดพะเยา ส่วนผลการวิจัยภาษาคำเมืองที่พูดในจังหวัดลำปาง แพร่ และเชียงใหม่ สามารถแบ่งภาษาไทยถิ่นย่อยออกเป็น 2 ถิ่นในแต่ละจังหวัด ดังสรุปในตารางที่ 2

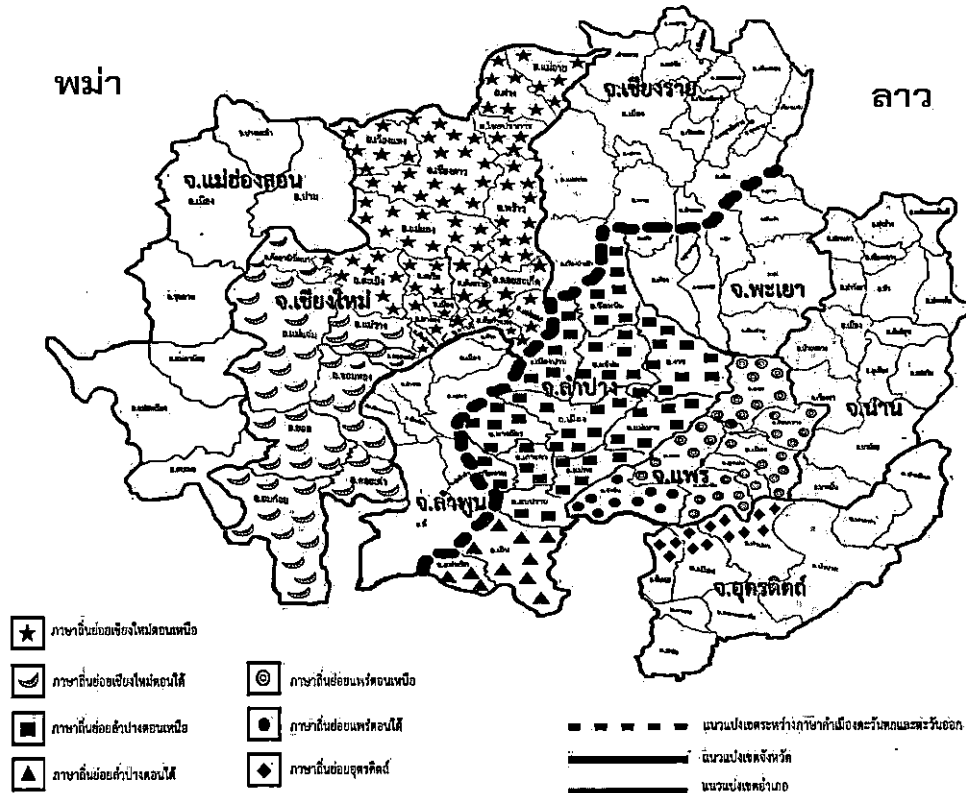
จังหวัด	ภาษาถิ่นย่อย		ผู้วิจัย
ลำปาง	ภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอลี้เหนือ กิ่งอำเภอแม่ปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมืองลำปาง กิ่งอำเภอแม่เมว อำเภอเสริมงาม อำเภอเกาะคา อำเภอแม่ทะ อำเภอสบปราบ	ภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนใต้ ได้แก่ อำเภอลี้ และอำเภอแม่พริก	จำลองคำบุญชู (2528)
แพร่	ภาษาถิ่นย่อยแพร่ตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอร้องกวาง อำเภอเด่นชัย อำเภอสองแคว อำเภอสูงเม่น อำเภอสอง อำเภอลอง	ภาษาถิ่นย่อยแพร่ตอนใต้ ได้แก่ อำเภอวังชิ้น	เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (2534)
เชียงใหม่	ภาษาถิ่นย่อยเชียงใหม่ตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสาร์ภี อำเภอสันทราย อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสันกำแพง อำเภอแม่ริม อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง กิ่งอำเภอเวียงแหง และกิ่งอำเภอไชยปราการ	ภาษาถิ่นย่อยเชียงใหม่ตอนใต้ ได้แก่ อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า อำเภออมก๋อย และกิ่งอำเภอแม่วาง	สุธีรา ภูมิเจริญ (2538)

ตารางที่ 2 ภาษาถิ่นย่อยลำปาง แพร่ และเชียงใหม่

ผลการศึกษาภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ ปานตา นาคพันธุ์วงศ์ (2530) ไม่ได้แบ่งภาษาถิ่นย่อยของจังหวัดอุดรดิตถ์ แต่แบ่งบริเวณพื้นที่ของจังหวัดอุดรดิตถ์ออกได้เป็น 3 บริเวณตามการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ถิ่นเหนือ และถิ่นกลาง และพบแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานอยู่ระหว่างอำเภอน้ำปาด กับอำเภอน้ำปาด และอำเภอน้ำปาด และแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยถิ่นกลาง อยู่ระหว่างตอนเหนือของอำเภอลับแล อำเภอเมือง กับตอนใต้ของสองอำเภอนี้

ผลการศึกษาระบบวรรณยุกต์พบว่ามีการแยกบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่น 3 ภาษา สอดคล้องกับการแยกบริเวณโดยอาศัยศัพท์เป็นเกณฑ์

ผลการวิจัยภาษาถิ่นย่อยคำเมืองใน 8 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย และการแบ่งภาษาไทยถิ่นย่อยในจังหวัดลำปาง แพร่ เชียงใหม่ตามตารางที่ 2 รวมทั้งภาษาไทยถิ่นอุตรดิตถ์ แสดงในแผนที่ 1⁸

แผนที่ 1 บริเวณภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยวน (ภาษาคำเมือง หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ)

ในภาคเหนือของประเทศไทย

⁸แผนที่ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำตามการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของจากงานวิจัยของสุธีรา ภูมิเจริญ (2538) ดังนี้คือ

- อำเภอภักดีชุมพล เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอแม่แจ่ม แต่ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองใหม่ และได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอภักดีชุมพล ในปี พ.ศ. 2552
- อำเภอดอยหล่อ เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอดอยเต่า แต่ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองใหม่ และได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอดอยหล่อ ในปี พ.ศ. 2550
- อำเภอแม่ออน เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอสันกำแพง แต่ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองใหม่ และได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอแม่ออน ในปี พ.ศ. 2550

6. งานวิจัยที่ศึกษากฎนิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยในภาคกลางและตะวันตกของประเทศไทย

ผลงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยถิ่นในภาคกลางประกอบด้วยการศึกษาภาษาไทยถิ่นในบริเวณภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524) จังหวัดสุโขทัย (วารี วิสกุล, 2525) จังหวัดพิจิตร (อุทุมพร จุลคีรี, 2534) และจังหวัดเพชรบูรณ์ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2536) ผลงานวิจัยเหล่านี้มีวัตถุประสงค์คล้ายกันคือ ศึกษาการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่พูดอยู่ในแต่ละจังหวัด และกำหนดบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นแต่ละถิ่น รวมทั้งแสดงผลการศึกษาด้วยแผนที่ภาษาศาสตร์ งานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2524) แตกต่างจากงานวิจัยอื่นตรงที่นอกจากการกระจายของคำศัพท์ที่แตกต่างกันตามท้องที่ดังงานวิจัยอื่นแล้ว ยังศึกษาการกระจายของคำศัพท์ที่แตกต่างกันตามอายุการศึกษาอาชีพและเพศอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบทางสังคมไม่ได้มีบทบาทต่อการใช้ศัพท์อย่างเห็นได้ชัดและเนื่องจากอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงสรุปว่าควรจัดจังหวัดพิษณุโลกไว้เป็นจังหวัดภาคกลาง งานวิจัยนี้ไม่ได้แยกคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือออกจากภาษาไทยถิ่นอีสานเพราะมีปัญหาเรื่องการจัดศัพท์และไม่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบของคำศัพท์ดังเช่นงานวิจัยที่ได้ดำเนินการในระยะเวลาต่อมา ดังนั้นจึงไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ

เนื่องจากจังหวัดในบริเวณภาคเหนือตอนบนเป็นรอยต่อของภาคเหนือและภาคกลาง ดังนั้นผลการศึกษาของงานวิจัยทุกงานจะพบว่ามีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางในบริเวณส่วนใหญ่ของจังหวัด ในบางบริเวณมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นเหนือการใช้ภาษาไทยถิ่นมีความสัมพันธ์กับภูมิประเทศ ดังงานวิจัยของวารี วิสกุล (2525) พบว่าภาษาไทยถิ่นกลาง ใช้พูดในบริเวณพื้นที่ราบทางทิศตะวันออก และทิศใต้ของจังหวัดสุโขทัย ภาษาไทยอีสานมีพูดในบางหมู่บ้านของตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย และตำบลคลองมะพลับ อำเภอศรีนคร ภาษาไทยถิ่นเหนือพูดในบริเวณพื้นที่เป็นภูเขาทางทิศตะวันตกของจังหวัด ส่วนบริเวณที่เป็นภูเขาทางทิศเหนือ เป็นบริเวณที่มีการใช้ภาษาปะปนกันระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบแนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นกลางอยู่ระหว่างอำเภอยางสัก อำเภอสองแคว กับอำเภอลำปาง และอยู่ในบริเวณตอนเหนือของอำเภอสัก สัก และอำเภอวังเหนือ

ในบางบริเวณมีการใช้ภาษาไทยหลายถิ่นปะปนกันอันเนื่องมาจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรจากภูมิภาคต่าง ๆ อุทุมพร จุลคีรี (2534) พบว่าภาษาไทยถิ่นกลางมีการใช้มากที่สุดในทุกอำเภอ ส่วนการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นเหนือในจังหวัดพิจิตร สันนิษฐานว่าเกิดจากการอพยพตั้งถิ่นฐานของประชากร การใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมีจำนวนไม่มากนักในบริเวณชายแดนทางด้านตะวันออกและตะวันตกของจังหวัด ส่วนบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือมีเพียงสองหมู่บ้านคือ หมู่ 6 ตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ ซึ่งประชากรอพยพมาจากจังหวัดสระบุรีและอุทัยธานีและหมู่ 1 ตำบลวังหาว อำเภอ

ตะพานหิน ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าประชากรอพยพมาจากที่อื่นเช่นเดียวกัน สมทรง บุรุษพัฒน์ (2536) ศึกษาการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดเพชรบูรณ์ และบริเวณที่พูดภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการศึกษาภูมิลำเนาเดิมของผู้บอกภาษาเพื่อพิจารณาเรื่องการย้ายถิ่นฐาน ผู้วิจัยพบว่าจากลักษณะการกระจายของศัพท์และจากการพิจารณาตัดสินว่าหมู่บ้านใดใช้ภาษาไทยถิ่นใด ภาษาไทยถิ่นกลางมีปริมาณการใช้มากที่สุดและใช้กันทั่วไปทั้งจังหวัด ทั้งนี้เพราะมีประชากรที่อพยพมาจากภาคกลางและภาคกลางตอนบนคือ จังหวัดพิจิตรและนครสวรรค์ ส่วนภาษาไทยถิ่นอีสานส่วนใหญ่พูดในบริเวณอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และกิ่งอำเภอน้ำหนาว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ และพูดโดยประชากรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาษาไทยถิ่นเหนือมีปริมาณการใช้น้อยมาก ประชากรที่พูดภาษาไทยถิ่นเหนือส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทยวนที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น เช่น ที่หมู่ 10 ตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือหรือภาษาไทยวน เนื่องจากมีผู้พูดที่อพยพมาจากจังหวัดลพบุรี และในอำเภอศรีเทพมี ผู้บอกภาษาบางคนที่อพยพมาจากจังหวัดสระบุรีใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือปะปนกับภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น

งานวิจัยในภาคกลางตอนล่างครอบคลุมจังหวัดสระบุรี (ประภัสสร มลิวัลย์, 2530) จังหวัดลพบุรี (สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์, 2538; พเยาว์ เจริญฉาย และคณะ, 2551) จังหวัดสุพรรณบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2557) และในภูมิภาคตะวันตกคือ จังหวัดราชบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2545)

ในบริเวณภาคกลางตอนล่างการใช้ภาษาไทยถิ่นมีลักษณะเดียวกันกับบริเวณภาคกลางตอนบน กล่าวคือมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยถิ่นอีสาน และมีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือน้อยที่สุด การที่มีภาษาไทยหลายถิ่นพูดกัน在这一บริเวณนี้ เนื่องมาจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน รวมทั้งมีอาณาเขตติดต่อระหว่างบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเหล่านี้จึงมีลักษณะคล้ายกับงานวิจัยในบริเวณภาคเหนือตอนบน คือศึกษาการแปรและการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน ที่ใช้พูดกันในจังหวัดที่ศึกษาเพื่อให้ทราบว่าในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใด และภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ เหล่านี้มีแนวแบ่งเขตภาษาอยู่บริเวณใด แล้วนำผลที่ได้มาจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์ของจังหวัด

ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาไทยถิ่นเหนือหรือภาษาไทยวน ประภัสสร มลิวัลย์ (2530) พบว่าในจังหวัดสระบุรีภาษาไทยถิ่นเหนือมีพูดกันมากในบริเวณที่ราบลุ่มตอนกลาง คือในอำเภอเสาไห้ อำเภอเมือง และในบางตำบลของอำเภอหนองแค อำเภอหนองแซง อำเภอพระพุทธบาท และอำเภอแก่งคอยที่เป็นเขตติดต่อกัน อำเภอเสาไห้เป็นอำเภอที่ชาวเขียงแสนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อน จึงเป็นอำเภอที่พูดภาษาไทยถิ่นเหนือมากที่สุดบริเวณตอนล่างของอำเภอเสาไห้ตามลำแม่น้ำป่าสักมีการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ

ระดับที่หนึ่งมากกว่าหมู่บ้านที่อยู่ตอนบนของอำเภอ ทั้งนี้เพราะคนยวนเส้าให้รู้แรกทีอพยพมาจากเชียงแสนได้มาตั้งรกรากที่หมู่ที่ 2, 3 ตำบลสวนดอกไม้ก่อน ดังนั้นบริเวณใกล้เคียงตำบลสวนดอกไม้ รวมทั้งบางตำบลในเขตอำเภอเมืองยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือระดับที่หนึ่งมากกว่า เช่น หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลหัวปลวกซึ่งอยู่ตอนบนของอำเภอเส้าให้เป็นหมู่บ้านที่เกิดหลังหมู่บ้านตามแม่น้ำป่าสัก คือ ตำบลเส้าให้ ตำบลต้นตาล ตำบลพระยาท ตำบลท่าช้าง ทำให้หมู่บ้านใหม่ดังกล่าวใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือน้อยลงไป

ในจังหวัดลพบุรี สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) พบว่าภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พูดกันน้อยที่สุดคือ ใช้พูดในหมู่ที่ 4 ตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม หมู่ที่ 1 ตำบลหนองผักแว่น กิ่งอำเภอท่าหลวง และหมู่ที่ 4 ตำบลหนองเต่า อำเภอบ้านหมี่ นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีบางหมู่บ้านที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นสองภาษาร่วมกัน และในบางหมู่บ้านไม่สามารถตัดสินได้ว่าใช้ภาษาไทยถิ่นใด เพราะมีการใช้คำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ปะปนกัน ซึ่งเป็นผลมาจากที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นเขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านที่ใช้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ จากการศึกษพบว่า สาเหตุที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นหลายภาษานั้น เนื่องมาจากประวัติการตั้งถิ่นฐาน การคมนาคมติดต่อสื่อสารกับจังหวัดใกล้เคียง สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดลพบุรี ความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ทั้งยังพบว่า ในหมู่บ้านต่าง ๆ มีอัตราการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานหรือภาษาไทยถิ่นเหนือน้อย และมีการปะปนกับภาษาไทยถิ่นกลางซึ่งมีผู้ใช้มาก เพราะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งใหม่ การคมนาคมสะดวก ตลอดจนมีการขยายเขตอุตสาหกรรมในท้องถิ่น จังหวัดลพบุรีด้วย งานวิจัยของลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2538) และเพียว เจริญฉาย และคณะ (2551) มีผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) คือ พบว่าจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางมากที่สุด งานวิจัยของเพียว เจริญฉาย และคณะ (2551) นอกจากได้ศึกษาภาษาไทยถิ่นกลางอีสาน และเหนือหรือไทยวนที่พูดในจังหวัดลพบุรี ดังงานของสุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) และลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุรินทร์ (2538) แล้วยังศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำศัพท์ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ในจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ภาษาไทเบ็ง ภาษาลาวโซ่ง ภาษาลาวพวน ภาษาลาวเวียง และภาษาลาวเงี้ยว และนำคำศัพท์มาเป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทชุมชนภาษาในจังหวัดลพบุรี และศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ภาษาตระกูลไทในจังหวัดลพบุรี งานวิจัยนี้มีส่วนคล้ายกับงานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2545) ในประเด็นที่ใช้คำศัพท์ของภาษาตระกูลไทต่าง ๆ มาจัดประเภทชุมชนภาษาตระกูลไทจากการศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์พบว่าภาษาตระกูลไทต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะใช้ศัพท์ภาษาไทยกลางมากขึ้น เนื่องจากเป็นภาษาราชการ อีกทั้งสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์เข้าถึงทุกครัวเรือน นอกเหนือจากภาษาไทยกลางแล้ว ภาษาอีสานก็ยังมีส่วนที่ทำให้ภาษาตระกูลไทอื่น ๆ เปลี่ยนแปลง มีการใช้ศัพท์ภาษาอีสานแทนศัพท์เดิมในภาษาของตน

ผลงานของสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545, 2557) มีลักษณะที่แตกต่างจากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นตรงที่ใช้เกณฑ์คำศัพท์เพื่อจำแนกภาษาตระกูลต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรีและสุพรรณบุรีตามลำดับ และศึกษาบริเวณการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาเหล่านี้ รวมทั้งหาลักษณะชุมชนภาษาของแต่ละหมู่บ้าน และนำผลการวิจัยมาทำแผนที่ภาษาศาสตร์ของจังหวัดในจังหวัดสุพรรณบุรีผู้วิจัยได้จัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรีด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) พบว่าภาษาที่พูดในจังหวัดราชบุรีประกอบด้วยหลายตระกูลภาษาเนื่องจากภาษาตระกูลไทที่มีใช้ภาษาไทยกลางมีการใช้คำศัพท์บางคำเหมือนกัน ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ระบบเสียงวรรณยุกต์จำแนกภาษาเหล่านี้ด้วย และในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์เสียงสระของคำที่ใช้รูปเขียนไม่ม้วน - ในการจำแนกกลุ่มชนที่พูดภาษาเขมรลาวเดิมอีกด้วย จากผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ผู้วิจัยจัดภาษาที่พูดในจังหวัดราชบุรีได้เป็น 4 กลุ่มคือภาษาไทยโซ่ง ภาษาลาวครั้ง และภาษาเขมรลาวเดิม ภาษาลาวเวียง และภาษาไทยวน โดยภาษาไทยวนมีจำนวนวรรณยุกต์ 4 วรรณยุกต์ และมีการแยกเสียงวรรณยุกต์แบบ A12-34 BCD 123-4 เนื่องจากอิทธิพลของพยัญชนะต้นไม่มีลมและคอหอยก็กร่วม เสียงก้องและไม่ก้องซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของวรรณยุกต์ภาษาไทยวนการแยกเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลาวครั้ง และภาษาเขมรลาวเดิมเหมือนกันจึงไม่สามารถจำแนกภาษาทั้งสองได้โดยใช้เกณฑ์คำศัพท์และเสียงวรรณยุกต์ ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์เสียงสระของคำที่ใช้รูปเขียนไม่ม้วนเพื่อจำแนกภาษาเขมรลาวเดิมออกจากภาษาลาวครั้ง ผลการวิเคราะห์พบว่าภาษาเขมรลาวเดิมจะใช้เสียง [au] ภาษาลาวครั้ง ลาวเวียง ไทยวน ไทยกลางใช้เสียง [ai] ส่วนภาษาไทยโซ่งใช้ [aɪ] ในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนไทยวน ชาวไทยวนในจังหวัดราชบุรีอพยพมาจากเมืองเชียงแสนมากกว่า 200 กว่าปี ได้ตั้งถิ่นฐานครั้งแรก ณ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองด้านทิศตะวันออกของตัวเมืองราชบุรี ปัจจุบันเรียกว่าบ้านไร่นาที่ เมื่อครอบครัวขยายมากขึ้น จึงได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง เช่น คูบัว ดอนตะโก ดอนแจง เป็นต้น รวมชุมชนที่ใช้ภาษาไทยวนทั้งหมด 99 หมู่บ้าน

ผลการวิจัยภาษาในจังหวัดสุพรรณบุรี สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557) พบว่าการใช้ภาษาในจังหวัดสุพรรณบุรีมีลักษณะปะปนกันมาก ทำให้ไม่สามารถหาแนวแบ่งเขตภาษาได้ชัดเจน อำเภอที่มีผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรีเพียงภาษาเดียวคือ อำเภอสามชุกและอำเภอศรีประจันต์ ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาไทยวน พบว่าในการศึกษาวรรณยุกต์ ภาษาไทยถิ่นพูดที่หมู่ที่ 5 บ้านหัวกลับ ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวนวรรณยุกต์ 6 วรรณยุกต์ และมีการแยกเสียงวรรณยุกต์เนื่องด้วยอิทธิพลของพยัญชนะต้นดั้งเดิมมีลมหรือไม่มีลม และเสียงคอหอยก็กร่วม อีกส่วนหนึ่งคือพยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงก้องและเสียงไม่ก้อง ซึ่งการแยกเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะนี้เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยวน ชาวไทยวนที่หมู่บ้านนี้อพยพมาจากตำบลหนองโพ จังหวัดราชบุรี

7. สรุปผลการสังเคราะห์

จากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน (ภาษาคำเมือง ภาษาล้านนา ภาษาไทยถิ่นเหนือ) ทำให้เห็นวิวัฒนาการของการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสถานภาพของการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนว่ามีการศึกษาในประเด็นใดและบริเวณใดมากน้อยเพียงใด ซึ่งทำให้เห็นภาพงานวิจัยในอนาคตควรจะเป็นอย่างไรร

งานวิจัยทุกงานใช้แนวทางการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นซึ่งเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของแผนที่ภาษาศาสตร์ งานวิจัยมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ทางด้านการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล มีการปรับจากพื้นที่กว้างจากระดับตำบล อำเภอ หรือใช้กริด เป็นระดับหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดยิ่งขึ้นในการคัดเลือกหน่วยย่อย ได้มีการคัดเลือกหน่วยย่อยที่มีการแปรของศัพท์อย่างน้อย 2 ศัพท์ เพื่อวิเคราะห์ว่าหน่วยย่อยแต่ละหน่วยย่อยมีศัพท์ใช้แทนที่ศัพท์ ศัพท์ใดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน และจัดศัพท์ให้เป็นศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดภาษาหนึ่งจำนวนหน่วยย่อยที่เหมาะสมซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ในการศึกษามีจำนวนประมาณ 50 คำ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้มีการนำแนวทางการวิเคราะห์ศัพท์มาใช้ ทำให้ผลการวิเคราะห์ชัดเจนขึ้นในเรื่องของการพิจารณาศัพท์แปร และศัพท์ประจำถิ่น ข้อมูลที่ศึกษากระจายขอบเขตจากภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ เป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา การนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยแผนที่มีการพัฒนาจากการใช้แผนที่ของหน่วยงานภาครัฐ มาเป็นการใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อช่วยในการวิเคราะห์และจัดทำแผนที่ภาษาและแผนที่ภาษาศาสตร์ ทำให้สามารถจัดการกับข้อมูลที่มีจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นแนวทางการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนที่ได้สังเคราะห์ไปแล้ว สามารถนำไปใช้กับงานวิจัยคำศัพท์ภาษาไทยวนในพื้นที่วิจัยอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากการแบ่งภาษาไทยวนเป็นภาษาถิ่นย่อยที่แสดงในแผนที่ 1 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยยังแสดงบริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยวนในประเทศไทยดังในตารางที่ 3 และแผนที่ 2

บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยวน	ผู้วิจัย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน	วันทนี พันธชาติ (2526)
จังหวัดอุดรธานี ตอนเหนือของอำเภอลับแล ตอนเหนือของอำเภอเมือง และอำเภอท่าปลา	ปานตา นาคพันธ์วงศ์ (2530)

⁹นอกจากข้อมูลที่ได้จากผลงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ได้มีการเพิ่มเติมบริเวณที่พูดภาษาไทยวนจากงานวิจัยอื่นที่ไม่ได้ศึกษาภาษาไทยวนเชิงภูมิศาสตร์อีกด้วย

บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยวน	ผู้วิจัย
จังหวัดสุโขทัย บริเวณพื้นที่เป็นภูเขาทางทิศตะวันตกของจังหวัด แนวแบ่งเขตระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นกลางอยู่ระหว่างอำเภอกู่เหล็ก กับอำเภอสำโรง และอยู่ในบริเวณตอน เหนือของอำเภอศรีสัชนาลัย	วารี วิสกุล (2525)
จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่ 10 ตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี และในอำเภอศรีเทพ	สมทรง บุรุษพัฒน์ (2536)
จังหวัดสระบุรี อำเภอเสาไห้ อำเภอเมือง และในบางตำบลของอำเภอหนองแค อำเภอหนองแซง อำเภอ พระพุทธบาท และอำเภอแก่งคอยที่เป็นเขตติดต่อกัน	ประภัสสร มลิวัลย์ (2530)
จังหวัดลพบุรี หมู่ที่ 4 ตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม หมู่ที่ 1 ตำบลหนองผักแว่น กิ่งอำเภอท่าหลวง และหมู่ที่ 4 ตำบลหนองเต่า อำเภอบ้านหมี่ หมู่ที่ 3,9 ตำบลท่าวัง หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านเบิก หมู่ที่ 1, 12, 13, 14 ตำบลบางสี หมู่ที่ 3, 4, 7, 13, 15 ตำบลบางคู หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5 ตำบลลาดสาลี หมู่ที่ 1, 2, 4, 5 ตำบลบางงา อำเภอ ท่าวัง หมู่ที่ 4 ตำบลเขาพระงาม หมู่ที่ 2-7 ตำบลโพธิ์ตรุ หมู่ที่ 3 ตำบลท้ายตลาด อำเภอเมือง หมู่ที่ 7, 9 ตำบลโคกสำโรง หมู่ที่ 4, 7, 8 ตำบลห้วยโป่ง หมู่ที่ 11 ตำบลดงมะรุ้ม หมู่ที่ 6, 7 ตำบลเกาะแก้ว หมู่ที่ 6, 7 ตำบลหลุมข้าว หมู่ที่ 1, 2 ตำบลคลองเกตุ หมู่ที่ 1 ตำบลलग เหล็ก อำเภอโคกสำโรง หมู่ที่ 9 ตำบลบางพัง อำเภอบ้านหมี่	สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) พเยาว์ เจริญฉาย (2551)
จังหวัดราชบุรี บ้านไร่ในที คูบัว ดอนตะโก ดอนแจ่ง หนองโพ	สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545)
จังหวัดสุพรรณบุรี หมู่ที่ 5 บ้านหัวกลับ ตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง	สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557)
จังหวัดพิจิตร หมู่ 6 ตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ และหมู่ 1 ตำบลวังหาว อำเภอตะพานหิน	อุทุมพร จุลศิริ (2534)
จังหวัดนครราชสีมา บ้านโนนกุ่ม ตำบลสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว	วิจิณต์ ภาณุพงศ์ (2529)
จังหวัดนครปฐม บ้านดอนเตาอิฐ ตำบลสระสีมู อำเภอกำแพงแสน	รุ่งนภา เถียรถาวร (2541)

บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยวน	ผู้วิจัย
จังหวัดตาก ตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก	ยุวเรศ วุทธิรพล (2547)
จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอลองลาน และอำเภอนิคม	สุธาทิพย์ สว่างผล (2531)

ตารางที่ 3 บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยวนในประเทศไทย

การสังเคราะห์งานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนทำให้ทราบถึงระเบียบวิธีวิจัย ภาษาศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน การแบ่งภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยวน และบริเวณที่พูดภาษาไทยวนในประเทศไทย การสังเคราะห์งานวิจัยทำให้พบว่าการศึกษาทางด้านนี้ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั้งหมดที่มีการพูดภาษาไทยวนในประเทศไทย และยังไม่มีการแบ่งภาษาถิ่นย่อยในบริเวณอื่น ๆ ดังนั้นงานวิจัยที่ควรจะดำเนินการต่อไปคือศึกษาการใช้คำศัพท์ภาษาไทยวนในทุกพื้นที่ของประเทศไทยรวมทั้งในประเทศใกล้เคียงได้แก่ แขวงหลวงน้ำทา และแขวงไซบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัดเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่ารวมทั้งแบ่งภาษาไทยวนเป็นภาษาถิ่นย่อย และเชื่อมโยงการใช้ภาษาถิ่นย่อยเหล่านี้กับการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรที่พูดภาษาไทยวน นอกจากนี้ การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนในบางพื้นที่ได้ดำเนินการมาเป็นเวลากว่า 20 ปี จึงควรที่จะมีการศึกษาอีกครั้งหนึ่งเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของการใช้ภาษาไทยวนในบริเวณนั้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา ติงศภัทัย, ม.ร.ว. และศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. (2552). *โครงการแผนที่ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2554 จาก <http://ling.arts.chula.ac.th/geoling/WGT>.
- จรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ. (2526). การศึกษาการกระจายศัพท์ในประเทศไทย. ใน *ศาสตร์แห่งภาษา 3*. (น. 27 – 62). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำลอง คำบุญชู. (2527). *ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง: การศึกษาศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ. (2533). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย 4 ถิ่น: การศึกษาเชิงจำกัด (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร มลิวัลย์. (2530). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปานตา นาคพันธุ์วงศ์. (2530). *ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดอุดรธานี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพียว เจริญฉาย และคณะ. (2551). *การศึกษาคำศัพท์ภาษาตระกูลไทในจังหวัดลพบุรีและอิทธิพลของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออกคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุวเรศ วุทธิพร. (2547). *การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือในตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ตำบลบ้านต๊ึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข. (2534). *ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดแพร่: การศึกษาศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งนภา เถียรถาวร. (2541). *การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยยวน 4 จังหวัดในภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลรินทร์. (2538). *ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดลพบุรี: การศึกษาคำศัพท์และเสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนี พันธ์ชาติ. (2526). *ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วันทนี พันธชาติ. (2529). ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาคำศัพท์. ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ภาษา*. (น. 53-106). กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลจิสีน ชูติวัตร. (2534). *เสียงปฏิภาคชุดช-จ-ซ ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารี วิสกุล. (2526). *ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย: การศึกษาโดยใช้ศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารี วิสกุล. (2529). *ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย: การศึกษาโดยใช้ศัพท์*. ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ภาษา*. (น. 333-382). กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (ม.ป.). *จังหวัดในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดในประเทศไทย>.
- วิจิตร ภาณุพงศ์. (2529). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเศษ เพชรประดับ. (2533). *ลาวครั้งในจังหวัดชัยนาท*. *พิพิธภัณฑสาร*, 3(3), 15-22.
- ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์. (2551ก). การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ด้านคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นด้วยระบบสารสนเทศ. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 26 (2), 1-20.
- ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์. (2551ข). การใช้เทคนิคทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 27(1), 1-18.
- ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์. (2552). *การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2512). *ไทยวนคนเมือง*. พระนคร: โอเดียนสโตร์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2524). *การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก (รายงานการวิจัย)*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2535). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2536). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์*. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 11 (2), 19-48.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2545). *ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอกพิมพ์ไทจำกัด.

- สุธาทิพย์ สว่างผล. (2531). *วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชาวไทยยวน บ้านคลองน้ำไหล จังหวัดกำแพงเพชร*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุธีรา ภูมิเจริญ. (2538). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา.
- สุรัตน์ ปานะรัตน์. (2533). *ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้ศัพท์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2545). *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดราชบุรี*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2557). *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรี*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุทุมพร จุลศิริ. (2534). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Chambers, J.K. and Trudgill, Peter. (1980). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Falk, Julia. (1973). *Linguistics and language: A survey of basic concepts and applications*. Lexington, Mass: Xerox College Publishing.
- Gedney, William J. (1972). A checklist for determining tones in Tai dialects. In *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager*, edited by M. Estellie Smith. (pp. 423-427). The Hague: Mouton.
- Krishnasreni, Somsonge. (1978). *A collection of Thai dialectal vocabulary by questionnaires*. M.A. thesis, Mahidol University.
- Rinprom, Chalida. (1987). *Studies in Thai dialects*. Ph.D. Dissertation, University of Copenhagen.
- Tingsabadh, M.R. Kalaya. (1985). Thai dialectology up to the year 1984. In *Science of Language Papers Vol 5*. (pp. 75-102). Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.